

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Сумський національний аграрний університет,
Міністерство аграрної політики та
продовольства України,
кафедра фінансів,
40021, м. Суми, вул. Кірова, 160,
тел.: 0542222448, 0542627816,
e-mail: admin@sau.sumy.ua

Анотація. Стаття присвячена визначенню сучасного стану сільського господарства. Наведено структуру сільськогосподарських підприємств за формами господарювання України та Сумської області. Досліджено основні ознаки діяльності акціонерних товариств України. Визначено, що головним чинником розвитку виробництва є залучення інвестиційних ресурсів.

Ключові слова: сільське господарство, інвестиції, розвиток, сільськогосподарські підприємства, акціонерні товариства.

Annotation. Article is devoted to determine the current state of agriculture. Present the structure of agricultural enterprises by organizational legal forms of Ukraine and Sumy region. The article examines the main features of joint stock companies in Ukraine. Was determined that the major factor of production is attracting investment resources.

Key words: agriculture, investment, development, agricultural enterprises, joint stock companies.

Вступ. Однією з головних складових економіки України є сільське господарство. Продукція галузі забезпечує внутрішні потреби країни й експортується на міжнародні ринки. Сільське господарство є первинною ланкою агропромислового комплексу (АПК), а разом із харчовою та деякими галузями легкої промисловості становить його основу.

Україна має значні можливості для розвитку аграрного сектору та перетворення його у високоефективну сферу економіки. Сприятливі ґрунтово-кліматичні передумови та родючі землі сприяють подальшому його розвитку, одержанню врожаїв сільськогосподарських культур в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу.

Таким чином, сільське господарство є однією з пріоритетних галузей національної економіки. Розвиток сільськогосподарської галузі сприяє підвищенню матеріального добробуту населення, зміцненню економічної та продовольчої безпеки держави, зростанню її експортного потенціалу. Водночас сільськогосподарський сектор виробництва – один з найбільш ризикових секторів економіки, оскільки на його розвиток великий вплив має дія природних факторів і біологічних чинників.

Важливою умовою розвитку економіки є інвестиції. Вони забезпечують прискорення темпів науково-технічного прогресу та соціально-економічного розвитку суспільства. Серед галузей національного господарства сільське вирізняється високою капіталомісткістю продукції, різноманітністю видів, форм й особливостей функціонування капіталу. Підвищена потреба сільського господарства в інвестиціях посилює необхідність їх ефективного використання. У сучасних умовах високоефективна господарська діяльність підприємств галузі й окупність їх вкладень є запорукою формування конкурентоздатного виробництва продукції.

Серед вітчизняних учених над проблемою залучення інвестицій у сільське господарство України плідно працювали: І.О.Бланк, М.Я.Дем'яненко, О.Г.Осауленко, Т.В.Майорова, А.В.Чупіс та ін. Однак питання, пов'язані з розвитком сільськогосподарських підприємств шляхом залучення інвестицій, залишаються недостатньо вивченими.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування необхідності залучення інвестицій у галузь сільського господарства України. Згідно з метою статті, були поставлені такі завдання: довести пріоритетність галузі сільського господарства для залучення інвестицій, навести структуру сільськогосподарських підприємств за організаційно правовими формами господарювання України та Сумської області, проаналізувати особливості акціонерних товариств, зокрема, акціонерних сільськогосподарських підприємств.

Результати. За попередніми розрахунками, у 2011 р. частка сільського господарства, включаючи мисливство та лісове господарство, у загальному обсязі валової доданої вартості всіх галузей економіки склала 9,6% (у 2010 р. – 8,7%).

Одним з основних факторів розвитку аграрного сектору є земля. Площа сільськогосподарських угідь, які використовувались у сільськогосподарському виробництві, на початок 2012 р. становила 37,1 млн га (61% території України), з яких 31 млн га – площа ріллі.

У 2011 р. на території країни виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 56 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, з яких 73,9% становлять фермерські господарства, 13,8% – господарські товариства, 7,4% – приватні підприємства, 1,6% – виробничі кооперативи, 0,6% – державні підприємства, 2,7% – підприємства інших форм господарювання (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання в Україні (2007–2011 рр.)*

Види сільськогосподарських підприємств	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	Відхилення
Господарські товариства	7 428	7 879	7 819	7 769	7 757	329
Приватні підприємства	4 229	4 326	4 333	4 243	4 140	-89
Виробничі кооперативи	1 262	1 101	1 001	952	905	-357
Фермерські господарства	43 475	43 894	42 101	41 726	41 488	-1 987
Державні підприємства	360	354	345	322	311	-49
Підприємства інших форм господарювання	1 633	1 505	1 553	1 481	1 532	-101
Усього	58 387	59 059	57 152	56 493	56 133	-2 254

* Статистичний щорічник України. Розділ 6. Сільське господарство, мисливство та лісове господарство [4, с.87].

У цих підприємствах зосереджено 21,6 млн га сільськогосподарських угідь. Господарськими товариствами використовувалося 49,6% цих угідь, фермерськими господарствами – 20,1%, приватними підприємствами – 15,8%, виробничими кооперативами – 4,1%, державними підприємствами – 2,5%, підприємствами інших форм господарювання – 7,9%. Із загальної кількості підприємств 48 тис. мають сільськогосподарські угіддя. З них 68,3% підприємств мають площу до 100 га; 14,9% – від 100 до 500 га; 5,4% – від 500 до 1 000 га; 5,3% – від 1 000 до 2 000 га; 6,1% – понад 2 000 га. Середній

розмір підприємства з урахуванням фермерських господарств становить 384 га, без урахування фермерських господарств – 1 176 га сільськогосподарських угідь.

На 1 листопада 2011 р. налічувалося майже 41 тис. фермерських господарств, у власності та користуванні яких знаходилося 4,3 млн га сільгоспугідь, з них 4,2 млн га ріллі. Середній розмір фермерських наділів у 2011 р. проти 2010 р. збільшився на 2,8 га і становив 106,1 га, у тому числі 103,1 га ріллі (на 1 січня 2011 р. – 100,2 га). Площі земель фермерів розширюються як шляхом збільшення самих господарств, так й оренди земельних часток (паїв). Орендовані землі фермерських господарств станом на 1 листопада 2011 р. склали 80,8% загальної площі землі, яка є в їх користуванні.

Аграрний сектор Сумської області також має значний потенціал для розвитку та є однією з провідних галузей економіки регіону. Сільське господарство Сумщини спеціалізується в рослинництві на вирощуванні зернових і технічних культур, у тваринництві – на виробництві молока та м'яса великої рогатої худоби й свиней. Слід зазначити, що за природно-кліматичними умовами вирощування цукрових буряків, конопель, льону, картоплі регіон є одним із найсприятливіших в Україні.

Загальна площа сільськогосподарських угідь області складає понад 1,7 млн га, з якої понад 1,2 млн га – рілля. В агропромисловому комплексі Сумської області функціонує 348 сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання, з них: 223 господарських товариств, 82 приватні підприємства, 23 фермерські господарства, 8 виробничих кооперативів, 8 державних підприємств і 4 підприємства інших форм господарювання (табл. 2). У галузі працює 21,6 тис. чоловік [5].

Таблиця 2

Кількість сільськогосподарських підприємств за організаційно правовими формами господарювання в Сумській області (2007–2010 рр.)*

Види сільськогосподарських підприємств	Роки				
	2007	2008	2009	2010	Відхилення
Господарські товариства	222	225	229	223	1
Приватні підприємства	86	76	85	82	-4
Виробничі кооперативи	13	12	10	8	-5
Фермерські господарства	6	18	20	23	17
Державні підприємства	7	8	8	8	1
Підприємства інших форм господарювання	7	5	3	4	-3
Усього	341	344	355	348	7

*Статистичний щорічник. Сумська область. – Режим доступу : <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua>.

Протягом останніх років аграрна галузь області демонструє стабільний розвиток і не втратила свої позиції навіть у кризовий період.

Обсяги виробництва валової продукції сільського господарства у 2008–2009 роках у порівняльних цінах 2005 року становили в межах 3,2 млрд грн, з якої близько 67% – це рослинницька продукція, 33% – продукція тваринництва.

За січень-липень 2010 року по всіх категоріях господарств області вироблено валової продукції сільського господарства порівняно з 2005 роком на суму 922,8 млн грн, що складає 107,1% до відповідного періоду попереднього року, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами – 489,8 млн грн (119,4%).

Важливою складовою розвитку виробничого потенціалу України є розвиток її підприємств. Під виробничим потенціалом розуміється здатність підприємства виконувати певний обсяг робіт, випускати певну продукцію, реалізовувати цілі, характерні його діяльності. Понад дві треті частини промислово-виробничого потенціалу України

зосереджено в акціонерних товариствах [1, с.218]. За даними Держстатистики, протягом 2009–2010 років кількість акціонерних товариств в Україні зменшилася. Якщо станом на 2008 рік, за даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, кількість акціонерних товариств в Україні становила близько 32 тис., із них 11 тис. відкритих та близько 21 тис. закритих, то вже у 2009 році їх кількість скоротилася майже на 5%. Упродовж 2010–2011 років також спостерігається поступове зменшення кількості акціонерних товариств як ПАТ, так особливо й ПрАТ. Багато ЗАТ при переєстрації, відповідно до нового Закону “Про акціонерні товариства”, вибрали форму ведення бізнесу не ПрАТ, а ТзОВ. Основні ознаки діяльності акціонерних товариств в Україні наведені на рис. 1.

Рис. 1. Основні ознаки діяльності акціонерних товариств в Україні

Однією з основних новацій Закону є інший поділ акціонерних товариств за типами: на публічні (ПАТ) і приватні (ПрАТ). Скорочена назва публічного акціонерного товариства повинна всюди зазначатись як ПАТ, а приватного акціонерного товариства – як ПрАТ. Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів.

У Законі залишена норма щодо мінімального розміру статутного капіталу акціонерного товариства (1 250 мінімальних заробітних плат, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення акціонерного товариства). Але є нова вимога ст.15 Закону – обов’язковою умовою збільшення статутного капіталу акціонерного товариства є відповідність розміру статутного капіталу після його збільшення вимогам ст.14 Закону на дату реєстрації змін до статуту. Станом на 01.06.2009 року статутний фонд у разі його збільшення повинен бути не меншим ніж $630 \cdot 1\,250 = 787\,500$ грн [2].

На підвищену увагу заслуговують особливості акціонерних товариств. Такі господарські товариства, зокрема, їх назви, найвідоміші серед населення, у тому числі й сільського, мабуть, через те, що цей вид товариств найчастіше зустрічається в промисловості та інших несільськогосподарських секторах економіки. Головна особливість їх полягає в тому, що будь-яке майно й земля, передані акціонерному товариству в сплату за акції, стають власністю товариства. Акціонер, який бажає вийти з товариства, не може вимагати від нього повернення йому переданого ним майна й землі. Вихід з акціонерного товариства можливий єдиний – шляхом продажу акцій. Товариство та його акціонери мають пріоритетне право на купівлю акцій товариства, що продаються, але не зобов'язані цього робити. Вони можуть їх купити, а можуть і не купити. При цьому треба мати на увазі, що ціна акції при продажу визначається не її номінальною вартістю, а прибутковістю акціонерного підприємства. У сучасних умовах низької рентабельності сільськогосподарських підприємств ринкова ціна акції буде низькою, а тим більше при збиткових результатах господарювання [3, с.14]. Отже, за таких умов акції акціонерних сільськогосподарських підприємств у переважній більшості випадків можуть бути продані за безцінь.

Частка акціонерних товариств в аграрній сфері незначна. Однак їх діяльність дуже важлива для розвитку економіки України в цілому. Отже, діяльність цих підприємств є найбільш вигідною інвестицією в агросектор України.

У ринкових умовах господарювання для підприємств аграрного сектору економіки України одним із головних чинників розвитку виробництва є залучення інвестиційних й інноваційних ресурсів. У 2011 р. суб'єктами господарювання за рахунок усіх джерел фінансування в сільське господарство, мисливство, лісове господарство вкладено 18,2 млрд грн інвестицій в основний капітал, що на 32,0% більше, ніж у 2010 р. Питома вага інвестицій у зазначені види економічної діяльності становить 7,7% від загальнодержавного обсягу інвестицій в основний капітал (у 2010 р. – 7,2%). За рахунок коштів державного бюджету освоєно 317 млн грн, що становить 1,7% інвестицій в основний капітал у цей вид діяльності. Слід зазначити, що вагому частку інвестицій у сільське господарство, мисливство, лісове господарство освоєно в рослинництві (71,0%) [4].

У розвиток підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства станом на 31 грудня 2011 р. вкладено 813,4 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (наростаючим підсумком з початку інвестування), що становить 1,6% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну.

Упродовж 2005–2010 років спостерігається підвищення інвестиційної активності. В області працюють 165 підприємств з іноземними інвестиціями із 40 країн світу. З 2005 року в регіон надійшло майже 170 млн дол. США, що сьогодні становить близько 80% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, унесених в економіку Сумщини за цей період.

Таким чином, Сумська область має значний ресурсний і трудовий потенціали для подальшого розвитку агропромислового комплексу. Значення агропромислового комплексу полягає не тільки в забезпеченні потреб людей у продуктах харчування, але й у тому, що він істотно впливає на зайнятість населення й загальну ефективність національного виробництва.

Висновки. Український АПК залишається одним з найбільш інвестиційно-привабливих секторів економіки, а Україна – одним з найпотужніших виробників сільськогосподарської продукції. У 2011 р. на території країни виробництвом сільськогосподарської продукції займалося 56 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. У розвиток підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства станом на 31 грудня 2011 р. вкладено 813,4 млн дол. США пря-

мих іноземних інвестицій (наростаючим підсумком з початку інвестування), що становить 1,6% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну.

Понад дві треті частини промислово-виробничого потенціалу України зосереджено в акціонерних товариствах, діяльність яких також дуже важлива для розвитку економіки України в цілому.

Таким чином, саме інвестування АПК забезпечить упровадження найсучасніших екологічно чистих технологій і біоресурсів для тваринництва, рослинництва й переробної галузі. Цей процес значно підвищить інвестиційну привабливість підприємств агропромислового комплексу, що сприятиме подальшому його розвитку.

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебник / И. А. Бланк. – К. : Эльга-Н, НИКА-ЦЕНТР, 2001. – 448 с.
2. Закон України “Про акціонерні товариства” [Електронний ресурс] / Верховна Рада України : Закон від 17.09.2008 № 514-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навчальний посібник / Т. В. Майорова. – 3-є вид., переробл. та допов. – К. : ЦНЛ, 2004. – 376 с.
4. Осауленко О. Г. Україна у цифрах у 2011 році : стат. зб. / О. Г. Осауленко – К. : Держ. служба статистики України, 2012. – 250 с.
5. Статистичний щорічник. Сумська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua>.

Рецензенти:

Чупіс А.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Сумського національного аграрного університету;

Максимова Н.О. – кандидат економічних наук, професор кафедри фінансів Сумського національного аграрного університету.

УДК 330.341.1

ББК 65.9(2)

Мельник В.В.

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ
В УКРАЇНІ**

Хмельницький національний університет,
Міністерство освіти і науки, молоді та
спорту України,
кафедра економічної теорії,
29016, м. Хмельницький,
вул. Інститутська, 11,
e-mail: vitmel7@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти й напрями формування інноваційної інфраструктури регіону та країни в цілому, проаналізовано сучасний стан розвитку й основні проблеми інноваційної інфраструктури в Україні, визначено цілі промислової, інноваційної і регіональної політики, а також роль держави в активізації інноваційних процесів у всіх сферах економіки.

Ключові слова: інновації, інфраструктурне забезпечення, інноваційна інфраструктура.

Annotation. The paper deals with theoretical aspects and trends shaping innovation infrastructure of the region and the country as a whole, analyzes the current state of development and the basic problems of innovation infrastructure in Ukraine, the aims of industrial,